

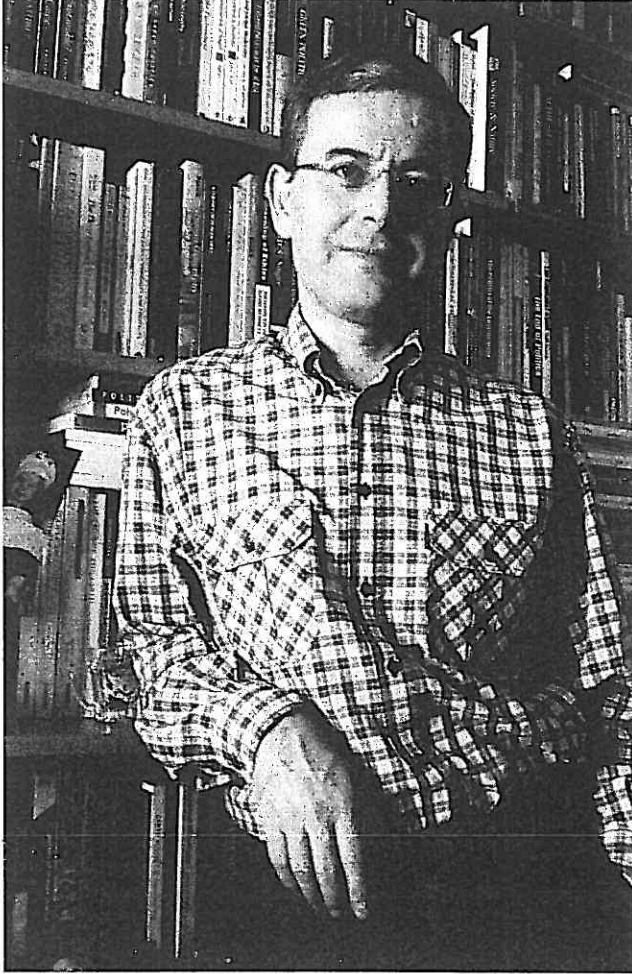
koləktif 15118

ekososyalist dergi | subat 2015 | sayı: 18

Aykut Çoban: Ağacı Ağaç, Masayı Masa Diye Çağırarak

Röportaj: Fevzi Özlüer

Malum Gezi direnişiyile, ekolojist siyaset hayatlarımıza bir kez daha meseleyi tam gözünden vurarak girdi. HES yıkıcılığının, termik şiddetinin, nükleer ısrarının yanısıra 3. Köprüsüyle otoriter muhafazakar kıtalararası bağlantı Marmaray'ıyla, neoliberal kalkınmacılık gemi azya aldı. Bir yandan da kırdada, kentte mülksüzleşme ve elbette direniş devam ediyor (iyi bir harita için bkz. direncevre.org). Bu meseleler çerçevesinde "sınıf temelli, kimliklere içkin bir siyaset mümkün mü, mümkünse nasıl olur?" diye konuşmak için Yaşayan Marksizm dergisinin Şubat 2013 sayısındaki "Sınıfsal Açından Ekoloji Mücadelesi, Demokrasinin Çıkmazları ve Komünizm" başlıklı makalesinden hareketle Ankara Üniversitesi SBF Kent ve Çevre Kürsüsü'nden Prof. Dr. Aykut Çoban'ın kapısını çaldık. Anahtar kelimelerimiz sınıf, kimlik, parti, direniş, hak, toprak, komün, özgürlük...

Fevzi Özlüer: 2000'lerde sosyalist sol, su, barınma hakkı gibi hak temelli mücadelelere odaklanıp, ekoloji mücadelesini yerele özel olmaktan çıkararak kavramsal hat inşa etme derdine girdi. Özellikle sendika.org, Halkevleri, ÖDP, Monthly Review'un üçüncü kuşak kapitalistleşme eleştirisi gibi, hak temelli mücadeleleri antikapitalist mücadele olarak görmeye başladı. Bizim sahada gördüğümüz, su ya da barınma hakkı mücadelesini siyaseten antikapitalizm vurgusunun çevrelediği. Köylünün suyunun çalınması, geçim araçlarına el konması, devletin şirketleri kollaması, piyasa-toplumunun kırsalda da yerleştiği ve buradan yeşerecek mücadelenin hak temelli olduğu vurgusunu ön plana çıkardı. Bunu sorgulamak gerekiyor zira hak mücadelesini bir tür ekonomik mücadele olarak görürsek bu tip bir siyaset yeni bir toplumsal projeyi kendi başına inşa edemez. İnsanların canlı varlıklarla temas etmesinin tek yolu onları geçim aracı olarak görmesi değil. Bu abartılı bir yorum. Kırsalda insanlar tarımdan kopuyor, küçük köylülük bitiyor. Suyu, havayı ve toprağı sadece maddi geçim aracı olarak değerlendirmek siyaseten eksik kalıyor. Duygusal, kültürel bağlar da var. Sadece üretimden kopmuyorlar. İnsanın yaşadığı yerden kovulması, başka bir coğrafyada yeni bir hayat kurmak zorunda kalması da geçim araçlarının yok edilmesinin bir biçimi. Kapitalizm bu şekilde kendi varlığını süreklileştiriyor. O nedenle bugün sınıf mücadelesi anlamaya çalışırken, pek çok farklı toplumsal hareketin yanyana geldiğini, bunların bir sınıf karakteri olduğunu söyleyebiliriz. Ekoloji, kadın, emek mücadelesinin çok fazla ortak keseni var. Bu karakteristiğinin en temelde vurgulanması gereken, üzerine ortaklaştırılması gereken boyutu nedir?

Aykut Çoban: Birincisi sınıfsal çıkarı dar bir işçi sınıfı tanımı üzerinden kurmak doğru olmaz. Sınıf mücadelesini, sınıfın ekonomik koşullarının iyileşmesinden daha geniş bir eksende kurmak gerekir. Durum geçim araçlarının zarar görmesinin, köylülerin veya yerli toplulukların bir karşı çıkma hareketinin ötesinde. Bunu Türkiye'deki ekolojik mücadelenin erken evrelerinden Bergama hareketinde de görüyoruz. Orada kesilen ağaçları kendi yaşamıyla özdeşleştiren, intihar etmeyi düşündüğünü söyleyen kadınlar var. Varoluşunu, ekolojik değerlerle özdeş tutan bir mücadeleden bahsediyoruz. Sadece "suya erişemedi, dereden gelen su azaldı, bunun kavgasını veriyorlar" değil. O suyla tarihsel, kültürel olarak kurduğu ilişki, o doğa parçasıyla bütünsellik içinde varoluşu "o ağacın gölgesinde oturmak" da önemli. Ama yaşama dair araçlarını ortadan kaldıran bir tehdit var. Dolayısıyla bu tehdite karşı direniyor. Yani bir sınıfsal temeli mevcut. Madem öyle "bu insanlar niye sınıf bilinci, mücadelesi içinde olmuyor" sorusu önemli. Bir sınıf partisinin ortaklaşa mücadele kuracağını düşünüyorum. Bu nedenle de sınıfı ne dar çıkarlar doğrultusunda tanımlamak, ne de sadece bir hak mücadelesine oturtmak doğru. Pekî

ortaklaşmayı nerede göreceğiz? Ortaklaşmanın zemini eşitsizlikler. Toplumsal eşitsizliklerle ekolojik eşitsizliklerin etkileşimi çerçevesinde, maddi zeminde ortaklaşmak mümkün. İşçi sınıfı toplumsal eşitsizliklere karşı bir mücadele örgütüyor. Kapitalizmin içerisinde doğayla ilişkilerimiz de eşitsiz gerçekleşiyor. Bir eşitsizlik silsilesiyle karşı karşıyayız. Bunun bir yönü, yerel topluluklar tarafından görülen eşitsizlik, diğer ise genellikle gündeme gelmeyen ekolojik varlıklar bakımından ortaya çıkan eşitsizlik. Yani ağacın, suyun, havanın pozisyonunu. Bu nedenle çerçeveyi "maddi olarak kendisini ifade edememenin" ötesinde kurgulamak gerekiyor. Belki böylece bir ortaklık kurabiliriz. Kapitalizmin yarattığı eşitsizlikler işin maddi zeminini. HES'lerle köylüler ayağa kalktı. İşçilere yöneldiği zaman onlar ayağa kalktı. Gezi Parkı'nı AVM ile kapitalizme dahil etme hırısı da bir direniş üretti. Bunu toplumsal eşitsizliklere karşı gelme, isyan etme olarak görüyorum.

FÖ: Eşitsizlik vurgusunun kapsamı teorik pozisyon açısından önemli. Şöyle bir çatalanma var: Sınıfsal mücadele mi, kültürel mücadele mi? Acaba maddi varlık zeminlerinin yok olmasını, insanı insan yapan manevi zeminlerin yok olması olarak okuyabilir miyiz? Ekoloji mücadelesinin Marksist literatüre böyle bir katkısı olabilir. İnsan tek başına soyut, salt tarihsel zeminden değil yaşama pratiklerinden de kopartılamayacak bir canlıysa ve onun manevi zeminleri, maddi pratiklerini yeniden yaratmanın bir imkanı olarak görülebilir. Sınıf, kimlik ikilemine düşmeden yeni bir sınıf perspektifi inşa edebiliriz. Sizin John Holloway'm ve Alain Badiou'nun yürüttüğü demokrasi tartışmalarına getirdiğiniz eleştiriler de böyle bir algıdan besleniyor.

AÇ: Toplumsal ve ekolojik eşitsizlikleri sadece maddi zeminde kurgulamadığımızı göstermek için bu eşitsizliklerin nasıl ortaya çıktığından bahsetmeliyiz. Burada üç nokta var. İlki ekolojik eşitsizlikleri kimin yarattığı. Herkesin payı olabilir ama ağırlıklı pay kimin? Bu bizi hakim sınıflara götürecektir. İkincisi ekolojik eşitsizliklerden en çok etkilenenler aynı zamanda ezilenler, yoksullar vs. gibi -geniş anlamda sınıf kavramının dışına çıkarak ifade edebileceğimiz kesimler. Çünkü ekolojik eşitsizlikleri dengeleyecek fırsatlara sahip değiller. HES'in boşalttığı dere suyunun yerine koyacak alternatifleri yok. Yahut Gezi Parkı ortadan kalktığında Taksim'de halkın nefes alabileceği bir imkan yok. Dolayısıyla kent ve kırdaki benzer bir problemle karşı karşıyayız. Üçüncüsü -eşitsizlikler çerçevesini genişletmek bakımından- sözde çözümler eşitsizliği yeniden üretiyor. "Sürdürülebilir kalkınma, yeşil ekonomi, yeşil kapitalizm" gibi "tüketicinin kendine çeki düzen vermesine" dayalı öneriler, eskiden olduğu gibi işçi sınıfının önüne 'acı reçete' konmasına benziyor. Eşitsizliğin yükünü yine ezilenlere dağıtıyor. O yüzden de geniş anlamda ekolojik-toplumsal eşitsizlikler ekseninde buluşmak önemli.

FÖ: Ekolojik krizden herkesin aynı şekilde mağdur olduğu dolayısıyla da kapitalist üretim tarzının kendi sonunu hazırlamayacağı, bir çıkış bulacağı iddia ediliyor. Yeşil ekonomi, demokratik toplumsal müzakerelere yönelerek sorunu çözecektir deniyor. Siz buna şerh koyuyorsunuz. Si-

nıfsal eşitsizliklerin krizin doğasını perçinleyeceğini düşünüyorsunuz. Yeşil ekonominin fikrine nasıl yaklaşıyorsunuz?

AÇ: Demokrasi tartışmalarında gerçek hayatta ortaya çıkan eşitsizlikleri siyasal zeminde eşitlenmenin mümkün olacağına dair bir varsayım var. Yani hayatta ekolojik-toplumsal eşitsizlikler olabilir ama siyasal zeminde birden bire bir eşitlik ortaya çıkıyor. Bu "katılımcı", "müzakereci" ya da "liberal" demokraside böyle. İşçiyle sermayedar sandıkta aynı oya sahip ve dolayısıyla siyasal eşitlik sağlanmış olur. Herkes rejime dahil, herkesin sözü dinleniyor... Ekolojik ihtilafa ilgili bütün paydaşlar, sermayedar, işçi, köylü, masaya gelecek. Orada bir ekolojik rasyonaliteye varacağımız varsayılıyor. Müzakereye katılanların toplumsal bagajlarını kapıda bıraktıkları varsayılıyor. Bu siyasal müzakere masası sahte. Ekolojik ve toplumsal eşitsizlikleri dikkate almadan çıkan uzlaşma sahtedir. Sermayedar sermayesini bırakıp gelmiyor. Masadakilerin toplumsal olarak eşit olma imkanı yok. "Ekonomik demokrasinin" olmadığı bir yerde "siyasal demokrasinin" olabileceği yanlıdır. Bu nedenle eşitsizliklere dönmek gerekiyor ki müzakerecinin gerçek olup olmadığı belli olsun. Neyin müzakere edildiği de önemli. Nükleerin Mersin'de, Sinop'ta müzakere edildiğini duyduk mu? "Yapılsın mı? Yapılmasın mı?" diye bir tartışma oldu mu? Bunlar müzakereye açılmaz. Neden? Çünkü hangi konunun müzakere edileceğine karar verenler muktedirler.

FÖ: Kapitalist siyaset solun ortaya çıkardığı kavramları kullanıyor. "Yeşil ekonomiyi sağdan da soldan da algılayanlar gelsin, müşterekleşelim" gibi. Peki müşterekleri toplumsal ezilen sınıfları mı yoksa müzakereci demokrasiyle, yeşil ekonominin kavramlarıyla mı inşa edeceğiz? Bu kavramların müzazara terimi gibi algılanması dün "eşitlik, özgürlük" neydiyse, bugün de "sürdürülebilirlik, müşterekler, ortak alanlar" gibi kavramları aynı kapağı çıkarıyor: İmajlar. Bu nedenle siyasal odakların belirlenmesi lazım. Siz eşitsizliğe karşı bir tür demokrasi mücadelesi verilemeyeceğini işaret ediyorsunuz. Temel olarak "kapitalizmde çatlaklar açarak kendi dünyamızı inşa edecek potansiyeller oluşturmalıyız" diyen John Holloway ile partisiz bir siyasetin iktidarı ele geçirerek komünizmi inşa edebileceğine inanan Alain Badiou'ya eleştirel yaklaşıyorsunuz. Bunu açabilir miyiz?

AÇ: Bu yine demokrasi ile ilgili. Müzakere edilemeyecek bazı konular olabilir. Bunlar eşitsizliğin üzerine yıkıldığı kesimlerden geliyor olabilir. Sendikal örgütler kıdem tazminatının kaldırılması için masaya oturabilirler mi? "Kıdem tazminatını masaya koyalım" dediklerinde sendikal örgütlerin "yaşamayız" demesini bekleriz. Bergama'da köylüler albenisi yüksek bir madeni müzakere eder mi? Madene karşı çıkıyorum, nokta. Ezilenlerin bu konuları müzakereye açması kendi varoluşlarını reddetmeleri anlamına gelir. Neden demokrasiyle ilgili böyle bir problem var? İlk gerçek eşitsizlikleri siyasal olarak örtbileceğini öne süren bir kavram demokrasi. Günümüz kapitalist toplumlarında demokrasi böyle bir sihir vadediyor. Bu eşitsizlikleri ortadan kaldırmayan, aksine perçinleyen bir rejim. Kapitalist ilişkiler düzeyinde kalmaya devam mı edeceğiz - ki bu müzakereci, demokratik, katılımcı biçimlerde olabi-

lir- yoksa yeni bir toplumsal ilişkiler düzeni mi inşa edeceğiz, temel soru bu. Kapitalizm içerisinde demokrasiyi ne kadar gelişkin kılarırsanız kılın toplumsal ve ekolojik eşitsizlikleri ortadan kaldırmadan yol almanız mümkün değil. O zaman nasıl bir toplumsal düzen istiyoruz? Mevcut eşitsizlikleri demokratik bir takım kılıflar ile örttüğümüz bir toplum mu yoksa ekolojik ve toplumsal eşitsizlikleri ortadan kaldırdığımız, kararların ortak alındığı, üretimin ortak yapıldığı, insanın kendisine ve doğaya yabancılaşmasının ortadan kalktığı bir toplum mu? Bu örneğin, Badiou'da bir dizi direniş nüvelerinden, onların ittifaklarından geçiyor. Ama bu da "partili siyaset, kapitalizmin ortadan kaldırılması" gibi nosyonlardan ayrı harekete geçiyor. Badiou'ya göre komünizm kavramı ufuk açıcı ama ufukta kalıyor. Bir toplumsal hareket, yeni bir düzen değil, bir ufuk olarak komünizm fikri. İnsanların eşit olacağı bir ütopya fikri. Oysa komünizm fikri mevcut düzeni ortadan kaldırıp yerine başka bir toplumsal düzeni kurgulayan bir hareket. Holloway'de sisteme açılan çatlaklar devrimci bir durum, Badiou'da ise komünizm bir ufuk. Oysa komünizm 170 yıllık tarihine bakıldığında, varolan düzenin yıkılıp yeni bir sistem kurma zemini.

FÖ: Türkiye gibi ülkelerde piyasa kapitalizmi koşullarının tam olarak yaratıldığını öne sürmek zor. Sermaye birikimi devletle çok içiçe. Bugünkü ekolojik yıkım sermaye birikimi olanakları üreten Keynesyen adımlar. Nasıl ki Özal'la turizm,

ithalat-ihracat şirketleri ortaya çıktı, 90'lardan sonra enerji-inşaat şirketleri peydahlandı. TOKİ, EPDK, DSİ gibi kurumlar sadece piyasayı düzenleyen değil, aynı zamanda sermaye birikimi olanakları ortaya çıkaran kurumlar. Bu patronaj ilişkileri devletin "görelî özerkliğine" zeval getiriyor. "Hukukun üstünlüğüne" davet eden liberal katılımcı demokrasi algısının mümkün olduğunu gösteren pek az kanıt var. Belki demokrasiye komünist bir perspektiften bakmak ve onun teorik açmazlarını öne sürmek gerekli olabilir. Hukuk mücadelesinin de kimi zaman solda katılımcılıkla eş tutulduğuna şahit oluyoruz. Bu kavramlardan vazgeçebileceğimiz bir yerde miyiz?

AÇ: Evet öyle düşünüyorum. Çünkü demokrasi tartışmalarında, her seferinde yeni bir versiyon ortaya çıkıyor, her çıkan versiyon çelişkileriyle geliyor. Teorik olarak problemler bir kavram. Oysa ağacı ağaç, masayı masa diye çağırıyoruz. Demokrasiden başbakanın anladığıyla müzakereci demokrasi yandaşının anladığı aynı değil. Başbakanın ileri demokrasiyle Chantal Mouffe'un agonistik (çekişmeli) demokrasisi arasında dağlar kadar fark var. Dolayısıyla "demokrasi" neyi kodluyor? Sonuçta sınıf mücadelesiyle ekolojik mücadeleleri nerede ortaklaştıracağız, nasıl bir siyasi program etrafında şekillendirebiliriz? İşçi sınıfı demokrasiden ne anlıyor, HES mücadelesindeki köylü ne anlıyor. Ortaklaşmamız mümkün değil çünkü neyi kodladığını bilmiyoruz. Böyle bir sihirli kav-

ram etrafında mücadele kurmak insanları efsunlar. Dolayısıyla nasıl ki ağaca ağaç, masaya masa diyorsak nasıl bir toplum istiyoruz sorusunun cevabına da uygun bir kavramı koymak gerekir. Komünizm, sosyalizm, siyasi programı ortaklaştıracak bir anlam taşıyor. Badiou'nun komünizm ufku da, Holloway'in tek tek çatlaklar açması da önemli. ama asil biz neyi, kiminle inşa etmek istiyoruz? Bu anlamda komünizm bize siyasi programı ortaklaştıracak bir fırsat sağlıyor

FÖ: Ekolojik mücadelelerde sermayeyle karşılaşan halkın ilk tepkisi şu: "Bu yatırım kararını verirken kime sordun?" Özelikle de yatırım maddi hayatı kökünden değiştirecekse. Bunu Karadeniz sahil yolu gibi sorunu uzun vadeye yayan projelerde pek görmüyoruz ama termik santral, altın madeni gibi projelerde "Kime sordun?" sorusu yakıcı. Bunun sonucunda örgütlenmeler orada yaşamın nasıl örgütleneceği noktasında pratiğe dönüşmeye başlıyor. Soru evriliyor, "Burada hayatın nasıl idame ettirileceğine karar verecekler biziz". "Bana sor" yargısının bir tür komünizm tahayyülüne işaret ettiğini mi düşünüyorsunuz?

AÇ: Evet, Marx'ın özgürlükler alanından üreticilerin ortaklaşa karar aldıkları, doğayla ilişkilerini denetledikleri ve rasyonel bir zemine oturttukları bir toplum anlar. Böyle bir komünizm tanımı mümkün. Demokrasiye herkes farklı anlamlar yüklüyor ama komünizmde neden bahsettiğimizi biliyoruz: Kararların üreticiler tarafından alındığı, sınıfsız, insanın doğaya, topluma ve kendisine yabancılaşmadığı, toplumsal ve ekolojik eşitsizliklerin ortadan kalktığı ve rasyonel zeminde ekolojik ilişkilerin kurulduğu bir toplum düzeni.

FÖ: "Bana sor"un bir ölçek boyutu da var: Bireyi sınıfsal kimliğiyle değil Gerzeli, Ulukışlalı, Bergamalı diye, hemşehrilik bağıyla müşterekleştiren bir kavramsallaştırma. Sadece ekoloji mücadelesinin yükseldiği yerlerde değil, Kürt coğrafyasında da şunu görüyoruz: Siyasi programları inşa ederken ekonomik kalkınmayı hedefleyen, kooperatifler temelinde siyasal demokratik ekonomik gelişmeyi ön plana alan, ölçek olarak yerel yönetimi, belediyeyi odağına alan Bookchin'ci bir bakış açısı. Bu anlamda demokrasiyle komünizm arasındaki ince çizgiyi nasıl kalınlaştıracığımız belki de üretim araçlarını nasıl toplumsallaştıracığımız sorusuna dayanıyor. İnsanların yaşadıkları yerle ilgili karar almalarına odaklandığımız zaman nasıl bir dünya istiyoruz sorusu açıkta kalıyor. Yereldeki eşitsizlikleri görmediğimizde şöyle bir toplumsal tahayyülle karşılaşıyoruz: "Gerzelilere sorun, onlar karar versinler". Ama neticede karar veren "herkes" olmuyor. Erkekler, yönetici elitler ya da ekonomik anlamda gücü elinde bulunduran kişiler... Salt yerel hareketlerin özerklik talepleri mikro-milliyetçi bir harekete savrulabilir. Oysa "Hayır burası maddi üretim araçlarının bütünüdür. Kararlar sadece Bergama halkının değil benim de ortak olduğum bir dünyaya dair söz söylemektir" demek belki komünizme bir işaret fişegi çakmaktır. Bu nedenle hareketler sönümlendikçe, küçük adacıklara dönüşüyor. "Gerze'yi, Bergama'yı kazandık, iki köyde başarılı olduk"tan geriye bir sınıf mücadelesi kalmıyor.

AÇ: Bu problemlerin birleştirici unsuru sınıf mücadelesiyle

olan ilişkilerinin boyutu. Yerelde verilmiş başarılı ve parçalı hareketler, gelecek kuşaklar için örnek olacak deneyim ve karakterleriyle hiç bir şekilde inkar edilemez ve küçümsenemez. Evet, Bergama hareketi bugün sönümlendi ama ondan çok şey öğrendik. Occupy Wall Street sönümlendi ama bir tortu bıraktı. Tek tek verilen mücadeleler önemli kazanımlarıyla ufkumuzu açıyor. Lakin böyle kaldıkları zaman sönümlenip gidiyorlar, küçümsemiyorum ama bir stratejiye bağlanmamış yerel direnişleri yüceltmenin sorunu burada. Gerze'de o termik santrali yaptırmazsınız, o büyük ve önemli bir kazanımdır ama o hareket bir şeye dönüşmediyse kaybolur gider. O deneyimi aktarmak lazım. Bu tam da sınıf mücadelesiyle ekolojik mücadele, kadın mücadelesi, LGBT mücadelesi, Kürt mücadelesini, bu mücadeleler arasındaki ortaklaşma hattını sınıf perspektifinden teğellemektir. Bunu Artvin'de, Gerze'de, Bergama'da nasıl kuracaksınız sorusu ayrı ama böyle bir hareketin yokolup gitmemesi, uluslararası bağlantılarının kurulması, mekana hapsedilmemesi için önemli çünkü sınıf mücadelesi sadece sınıfı kurtaracak bir mücadele değil, bilakis insanlığı kurtaracak. Yerel alana, ulusal alana hapsedemiyorsun. Özünde enternasyonalizm var çünkü insanlığı kurtarmayı hedefliyor. Dolayısıyla en azından teorik olarak sınıf mücadelesinin enternasyonalist karakteriyle bahsettiğin ölçek meselesini aşmak mümkün. Yerel mücadeleler nasıl enternasyonalizme açılacak? Sınıf mücadelesi üzerinden. İkincisi, termik santrale, madene, HES'e karşı mücadele verdin, ama mücadele sönümlendi. Bu mücadeleyi aktaracak bir kayışa ihtiyaç var. Bu da sınıf mücadelesi çünkü yeni bir toplum düzeninden söz ediyoruz. "Altın madeni mücadelesini kazandık" deyip defteri kapatmıyoruz. Bergama, Artvin, Madran Dağı'ndaki mücadeleler kurulacak yeni toplum düzeninin istasyonları. Orada mücadeleyi kaybetse de kaybetmesen de o kayışla bir siyasi mücadelenin parçası haline geliyorsun. Tabii sadece ekoloji mücadelesi kendini sınıf mücadelesine açsın demiyorum. Sınıf mücadelesinin de kendisini ekoloji mücadelesine, kadın mücadelesine ve benzeri bütün mücadelelere açması gerekir.

FÖ: Sınıfın verili olmadığını, inşa edileceğini kabul edersek sınıf mücadelesinin ekoloji mücadelesinin bizzat kendisi olduğunu söylebiliriz. Emek mücadelesini bir tür ekonomik mücadele olarak gören bakış açısını açacak bir perspektif bizi bir tür siyasal hareket-toplumsal hareket ikileminden çıkartabilir. Yani bu tür hareketlere; ekoloji mücadelesi, kadın mücadelesi ya da emek mücadelesi gibi bakış açılarına ait toplumsal alan, işte 90'larda ÖDP'nin inşa etmeye çalıştığı projeydi. Ekoloji mücadelesinin talepleriyle emek mücadelesinin taleplerinin harmanlandığı kurucu bir siyasete, bir sınıfsal mücadeleye ihtiyaç var. Kolektif'teki yazısında (Sayı 17) Sinan Erensü "Gezi'nin ruhunu yerel hareketlerde aramak mı gerekir?" diye soruyor, oralarda ortaya çıkan sembollerin Gezi Parkına ilham veren bir perspektif olduğunu söylüyor. Kentsel hareketlerin öncesinde kırsaldaki mücadelelerde bu "yanan ateşin elden ele dolaştırılması perspektifini" gördüğünü söylüyor. Lakin sol açısından sıkıntılardan birisi Gezi'nin fetişleştirerek bir nihai başlangıç noktası olarak görülmesi. "Bu daha başlangıç..." sözünü herhalde Türkiye'deki mücadele tarihinde ona yakın kez duymu-

şumdur. Zonguldak'ta maden işçilerinin yürüyüşünde, 94-96 KESK süreci, 2000'ler IMF karşıtı eylemlerinin yükselmesi, daha sonra TEKEL direnişinde "bu daha başlangıç" soldaki çizgisel bir tarih algımıza işaret ediyor. Gezi sonrası ekolojiyi de içeren toplumsal mücadeleyi sınıf karakteri taşıyacak potansiyellere nasıl kavuşturuyoruz? Aşağıdan yukarı, yukardan aşağı ikilemi nasıl aşılar? Birleşik siyasal strateji nasıl inşa edilir?

AÇ: Zor soru. Gezi çok önemli bir siyasal mücadele, isyan hareketi ama sil baştan bir unsur olarak Gezi'yi sınıf ötesi, yaşam tarzına müdahaleye karşı çıkma hareketi, gençlik hareketi olarak sunma çabalarına baktığımız zaman şunu görüyoruz: Türkiye solu geçmiş deneyimlerini inkar etmeden, onlara yaslanıp aynı zamanda özelleştirilmesini yaparak ama her seferinde "yeniden başlamadan" bir yön çizebilir. Altta bir takım hareketlenmelerle devrimci durum ortaya çıktığı zaman da, partiyi kurmaya kalktığı zaman da gene 30 kişi - 40 kişi yanyana gelirsün bir parti kurarsın. Burada "efendim o parti yukarıdan kuruldu" diyecek, hayflanacak bir durum yok. Sınıf partisi için önemli olan hem sınıfın bileşenlerine, fraksiyonlara hem de çeşitli toplumsal mücadelelere kendisini nasıl açacağı. Mesela Gezi isyanı kendisini sınıf hareketiyle buluşturamadıysa, sınıf hareketi "Nerede hata yaptık?" diye bakabilir. Ben Gezi'yi bir sınıfsal isyan olarak görerek Korkut Boratav'ın tahlillerine katılıyorum. Şimdi hep ekolojik mücadele kendisini sınıf örgütlenmesine açmalı demiştik ama sınıf mücadelesi de kendini bu mücadelelere açmalı. Bir aydan fazla süren bir isyanda, tırnak içinde "Gezi ruhu" sınıfsal örgütlenme içinde kendine yer bulamadıysa sınıf örgütlerinin de sosyalist partilerin de dönüp kendilerine bakmaları lazım. Altan mı, üstten mi değil, buluşma hangi zeminlerde sağlanacak? Bu buluşmayı daha sürekli kılacak örgütsel formlar ne olacak? Bu tip toplumsal mücadelelerin yitip gitmemesi için bir siyasal özneye ihtiyaç var. Bu siyasal öznenin kurulup, bu toplumsal mücadelelerle kendisini örmesi ve onlara bir süreklilik kazandırması gerekiyor. Niye her seferinde yeniden başlama jargonu gündeme geliyor? Bu süreklilik sağlanamadığı için. İsyân yükseliyor, toplumsal dalgalanma oluyor, sönümleniyor. Sınıf partisinin önemi de burada ortaya çıkıyor zaten. İnsanlığı kurtarmak üzere teorik olarak kendisine görev verilmiş bir sınıfın bu kuşatıcılığı ve sürekliliği sağlamak lazım. Bunun modeli de siyasal parti örgütlenmesi.

FÖ: Ekoloji mücadelesinin birleşmemesini belirleyen şey, bu taleplerin antikapitalist bir karakter taşıyıp taşıyamaması. Bunları bir araya getiren bir aktörün olmaması. En gelişmiş antikapitalist kırsal harekette bile iş dönüp dolaşıp bir CHP çalışmasına dönüşebiliyor. Belki bunu bir seçim sandığına indirgemememiz lazım ama bu siyasal taleplerin olgunlaştığı yer sandıksa, bu mücadeleler CHP'nin hanesine yazılan bir blok siyasetine dönüşüyor. Bu anlamda HDP'nin Türkiye'nin batısında ortaya çıkan tepki siyasetine bir yanıt olduğunu düşünüyor musunuz?

AÇ: Tersini düşünmek için bir neden yok. "Bunlar çok denendi, bunlardan bir şey çıkmaz, bunlar marjinaler" Türkiye solunu karalayarak kendine alan açan her kesimi yadırgıyorum. Bu nedenle HDP önemli. Türkiye'de bir Kürt mücadelesi var-

ken sosyalist hareketin bunun dışında durması düşünülemez. Tek mesele kaynaştırıcının sınıf siyaseti olması. Burada Gramsciyen hegemoniden yardım alabiliriz. Burjuvazinin hegemonyasına karşı hegemonya kuracak olan da işçi sınıfıdır ama diğer mücadeleleri dışarda bırakmadan, kendi potansiyelini eriterek karşı-hegemonya kuracak. Bu nedenle HDP'yi sınyacak olan diğer mücadeleleri de sınıf mücadelesi potansiyelini ekleyip kendini var edip edemeyeceği. Dolayısıyla Kürt mücadelesi böyle bir sınıf perspektifiyle ne kadar uyumlu olabilircek ya da parti içindeki sınıf eksenli zemin Kürt mücadelesiyse o ortak paydayı nasıl inşa edecek? Eğer sınıf perspektifi o partide inşa edilebilirse önemli bir siyasal özne oluşacak. Partinin fabrikada, sendikada, ekolojik mücadelelerde kendisini var etmesi gerekiyor. Örneğin Gezi isyanında kapitalizmin yıkılması zorunluluğu farkedildi mi? Evet Gezi ruhu var ama kapitalizmin yıkılması, yerine yeni bir toplum düzeninin kurulmasından söz ediyor muyuz? Yok. Bu gibi hareketleri, yerel toplumsal mücadeleleri antikapitalizmin de ötesinde, yeni bir şeyin kurulması şeklinde örgütlemek zaten partinin görevi. Bunu da mükemmel programlarla, delege sistemiyle yapmak mümkün değil. Halkın içinde örgütlenme yapmak gerekiyor.

FÖ: Dünya genelinde tartışılan ekososyalizm tahayüleriyle ilgili nasıl bir değerlendirme var? Bu yıl yayınlanan Fransız Sol Part'i'nin 18 ekososyalist tezi ve Belçikalı ekososyalist Daniel Tanuro'nun buna verdiği yanıt var. Siz bunu düzen içi demokrasi mücadelesi olarak mı okuyorsunuz yoksa komünist eğilimleri olan bir programatik mi?

AÇ: Ekososyalizm biliyorsun, 2 manifesto çerçevesinde (J. Kovel ve M. Löwy'nin 2001 tarihli ekososyalist manifestosu ve 2009 Belem ekososyalist deklarasyonu) şekilleniyor. Bu önemli, ama bu komünist eğilimlerin açık olarak ortaya konduğunu düşünmüyorum. Ekososyalist bir toplum projesinden söz ediliyor ama ekososyalist toplumun bileşenlerinin, örgütsel formunun, öznesinin, sınıfsal karakterinin biraz daha üzerinde durulması lazım. Bu manifestolarda sınıf ekseninin yeterince gelişmediğini söyleyebiliriz. Ekososyalist mücadele, ekososyalist toplumu beklemeden de yapılabileceklerin sıralandığı bir mücadele perspektifi fakat sınıfsal zemin yeterince açık ifade edilmemiş. Bugün niye sınıf üzerinde ısrar ediyoruz? Çünkü Batı'da da, Türkiye'de de sınıftan bir kaçış yaşanıyor. Bu ekososyalist manifestoları da etkileyen bir durum olabilir. Sınıfın maddi olarak eridiğine dair teorik bombardıman var. Sınıf hem bir mücadele perspektifi olarak hem bir teorik bir kavram hem de siyasal özne olarak benim için önemini koruyor.

FÖ: Lakin ekososyalist manifestolar, ekoloji mücadelesinin giderek daha fazla STK'laşması, dernekleşmesine bir tür taktiksel müdahale olarak düşünülürse ileriye atılmış bir adım olarak görülebilir. "Ekolojik ve sosyalist bir projeyi nasıl pratikleştireceğiz?" sorusu, maddi pratiklerin içinden beslenerek somutlaşabilir. Türkiye sosyalist hareketleri için programlarında ekoloji hareketine sistematik yaklaşma fırsatı verdi.

AÇ: Her mücadeleden öğrenilecek önemli noktalar var. Onu beğenmiyorum, bunu beğenmiyorum demenin anlamı yok ama gördüğümüz eksikliklerini eleştirip zenginleşmesine yol açmak mümkün. Bir de kalkınmacılık için "feda etme" meselesine gelelim. Başbakanın, Çevre Bakanının söylediği "yol medeniyettir" meselesi. Bu Türkiye'ye özgü de değil. Paskalya Adası gibi örnekler ekoloji kitaplarında geçer. Adadaki kültürün sembolü olan heykellerin, yani "moiaların" taşınması için gereken kütükler için ada insan eliyle ormansızlaştırılır. Kütük başlar. Bu tip ekolojik felakette karşılaşma trajedilerinden ders çıkarmak gerek. "O yol" Türkiye toplumunun yokoluşunu da hazırlayacak bir medeniyet. Ekolojik ve toplumsal bir felaket. Kalkınmayı medeniyetle eşitlemek mantığı çok sıkıntılı.

FÖ: İktidar "biz çevreciyiz, 3 bin ağaç kestiysek, 30 bin ağaç diktik" diyor. Bu yıkımı kuşatacak bir hegemonya ihtiyacı da var. Bu dünden farklı. Toplumun nazarında dünkü kalkınmacılıkla bugünkü kalkınmacılık arasında bir kırılma var, ki buna bir yanıt üretme ihtiyacı doğuyor. İnsanların çıplak gözle gördükleriyle, medyanın gösterdiği arasındaki farkı anladıkları bir toplumsal pratik ortaya çıkıyor.

AÇ: Günümüz neoliberalizmi bir algılar dünyasına dönüştü. Otoriter rejimi "ileri demokrasi" olarak değerlendiriyoruz. Yol medeniyet olarak geliyor. Başbakan "çevrecinin daniskasıyım" diyor, kastettiği akarsuların boşa akmaması, kalkınma, ucuz enerji... Çevreciliğin böyle olmadığını anlatmak lazım. Karşı bir hegemonyanın yaratılması önemli, bunun araçları elimizdeki gazetelere, gazetecilere ve aydınlara daha çok sahip çıkmak olmalı. Zira başka şekilde bu yaşadığımız rejime nasıl "ileri demokrasi" deniyorsa, yapılan yolu da halka medeniyet diye anlatmak mümkün oluyor. Karşı-hegemonyayı yaratacak unsurlara, siyasal özneye, partiye, gazetelere, o kısır döngüyü kırmaya ihtiyaç var. Hafsalam makul insanların ODTÜ'den geçen devasa yolu medeniyet olarak gördükleri fikrini almıyor. Geceyarısı binlerce ağacın kesilmesi şeklinde bir medeniyeti insanlar kabul ediyorsa, işin içinden nasıl çıkılır bilemiyorum.

FÖ: 3. Köprü ile Yavuz Sultan Selim göndermesi, Marmaray'ın açılışının 29 Ekim'e denk getirilmesi, daha önce Van'ın imar planlarının depremin olduğu tarihte "yeni bir şehir yapacağız"- diye geçirilmesi. Bir yandan da muktedir "biz geçmişten yeniden inşa ediyoruz" şeklinde özetlenecek bir tarihsel belleği yeniden üretiyor. Bu anlamıyla muhafaza eden değil, kıran siyasetler

AÇ: Yağma kapitalizmi bu, başka bir açıklaması yok.

FÖ: İkincisi ise teşhir biçimi. 10 gün sonra kolaylıkla girebileceğin ODTÜ arazisine, iktidarını göstermek için izinler tamamlanmamışken telleri keserek yüzlerce özel koruma ile giriyorsun. Kamerayla ağaçların nasıl söküldüğünü kayıt altına alıyorsun, "Aa bize de sürpriz oldu" diyen M.Gökçek bu görüntüleri medyaya yansıtıyor ve işaret fişeği yakılıyor. İktidarın "Biz hayatı yeniden kuruyoruz" fikri ekolojist sol sosyalistler için önemli semboller içeriyor. Meclis'e 4 kadının birer figür olarak başörtülü olarak sokulması, Ankara Atatürk Orman Çiftliği'deki hay-

vanların "bunlar eskidi, artık asil hayvanları getireceğiz" projesi, Botanik Parkı berbat durumdayken "Milli Botanik Parkı" kuralım projesi kapitalizmin hayatı kurma noktasındaki kopuşuna işaret ediyor. Kadının, hayvanat bahçesindeki bir hayvanın, taşınan bir ağacın teşhir edilme biçimi ve tekilleştirilerek kurulması. MHP'ye düne kadar "siz ırkçısınız" diye vururken, "Milli Botanik Parkı" projesiyle "Anadolu'nun binlerce yıllık asil ırklarını koruyacağız" şeklinde tarihe gönderme yapılıyor. Bu şekilde bireyin refahının, mutluluğunun hedeflendiği fikrinin altının boşaltıldığı bir süreçte bir komünist projenin neticede kamusal alanın özgürlüğü kadar kamusal alandaki bireylerin özgürleşme projesi olarak da inşa edilmesi gerektiğini söyleyebilir miyiz?

AÇ: Bunları iki noktada teorileştirebiliriz: Birincisi neoliberalizm çağında birey özgürlüklerinin piyasayla çeliştiği noktada ortadan kaldırılması gerekiyor. Eğer sermaye birikimine engelse bireysel özgürlükler ihlal edilebilir. Dolayısıyla da bu ekolojik varlıkları kapsayacak şekilde, bir yok etme anlayışıyla gerçekleşiyor. Bakanlar Kurulu nun son dönemde aldığı kararlara bakarsak hep acele kamulaştırma görülür. Bir takım varlıklar nasıl piyasaya açılabilir, böyle bir rejim içerisinde yaşıyoruz. Piyasanın önünde mülkiyet hakkının bile garantisi yok.

FÖ: Kentsel dönüşüm, afet yasası uygulamalarıyla birlikte insanlar birdenbire 20-30 yıllık mahallelerde şununla karşı karşıya kalıyorlar: "Ya bir tane evim vardı başımı sokacak ya da iki tane konut yapmıştım, o da elimizden gidiyor." Temel derdi mülkünü kaptırmamak. Köydekinin de tarlası kamulaştırmayla gidecek. Bu ikisi arasında bir miktar düzey farkı var. Kentli birey mücadeleyi özel mülkiyetin dönüştürülmesi mücadelesi olarak yürütemiyor. Onun için hedef çok net; evimi istiyorum. Bu anlamda kırdı ve kentte ekoloji mücadelesi yürütenler, bir tür özel mülkiyet savunuculuğuna mı savruluyor?

AÇ: Bu ağır bir itham olur. Ama ters giden birşey var. Bu ille de insanların mülklerinin savunulması değil, bir iktidarın, zayıf gördükleri üzerinden, onları mülksüzleştirerek, onları sermaye birikiminin parçaları haline getirmesi. Tarla başında ezilenlerin Türkiye solundan başka sığınacakları bir yeri yok. Yani "yol medeniyettir" bombardımanına karşı başka bir mücadelenin mümkün olduğunu anlatmak lazım. 80 öncesinde bir takım kurtarılmış bölgelerde insanların kendi evlerini yapmaları örneği gibi. O zaman mesele, özel mülkiyet üzerinden yürütülecek bir mücadelenin olmadığını anlatmak.

FÖ: Mülkiyet ile ilgili Greenpeace ile böyle bir gerilim yaşamıştık. Arkadaşlar arazi satın alarak termik santral alanını koruyabileceklerini söylediler. "Acele kamulaştırma denilen bir müessese var, sakın bu işe girişmeyin" dedik. Mücadele ister kentte ister kırdı olsun, "ben senin mücadelede temel olarak evinin tapusunun sende olup olmamasıyla ilgilenmiyorum" demek lazım. Buradaki koruma hareketini bir tür devrimci siyasal özneleşme biçimine dönüştürecek müdahalelerde bulunamazsak, bu işler hukuk mücadelesi olarak kalıyor.